

מראה מקומות מעילה יז

משנה כלל אמר ר' יהושע כל שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין

בגמ' יומא פא. מבואר דכלל של ר' יהושע נאמר גם לענין איסורי אכילה. וע' **מנחת חינוך מצוה קס"ב ס"ק ה'** בענין אכל חצי שיעור מהשמונה שרצים וחצי שיעור משאר שרצים, וחדש כיון דאין שיעורן שוה דזה בכזית וזה בכעדשה אינם מצטרפין. ע' **רש"י לעיל טו: על המשנה ד"ה וכל השרצים** משמע מדבריו דכל השרצים, גם אלו מהח' שרצים המטמאים וגם שאר שרצים מצטרפים לכזית לחייבו באכילתן, וזה דלא כהמנחת חינוך. ויש לבאר בדעת רש"י דאף שנלמד מקרא שהשמונה שרצים יש להם חומרא נוספת לחייבו בכשיעור עדשה, מ"מ לא נתבטל מהם השיעור של כזית, (ומה"ט בחייהן שיעורן בכזית) לכן נחשב שהשמונה שרצים ושאר שרצים שיעורן שוה.

ע' **מנחת חינוך מצוה קנ"ט ס"ק ג'** בענין דין חצי שיעור באכילת שרצים אם אסור מה"ת (למ"ד חצי שיעור אסור מה"ת), והביא דאפשר שכאן ליכא דין חצי שיעור אסור מה"ת, ע"פ מה שכתב **המשנה למלך פ"ד הל' שבועות ה"א ע"ש**. ונראה דדברי המנחת חינוך שם הם לשיטתו ע"פ מה שכתב במצוה קנ"ט ס"ק ג'.

ע' **תוס' כאן ד"ה שרצים** (וקאי על המשנה בדף טו:) שכתבו "השרצים מצטרפין זה עם זה כגון ח' שרצים החולד והעכבר". משמע מתוס' דהמשנה נאמר לענין טומאה ולא אכילה, ודלא כרש"י. או באופן אחר י"ל דכוונת תוס' דקאי לענין אכילה אבל כוונתם לפרש המשנה דהח' שרצים מצטרפים זה עם זה אבל לא עם שאר שרצים (ודלא כמוש"כ ברש"י).

האם שרצים ונבילה נחשבים שוין לענין טומאתם

רש"י ד"ה טומאתו ולא שיעורו מבואר דשרץ ונבילה נחשבים טומאתן שוין ולא שיעורן שוין, וכן **רש"י ביומא פא. ד"ה טומאתו ולא שיעורו** מבואר כן, אבל **תוס' כאן בד"ה כל שטומאתו** מבואר דלא כן, אלא ס"ל דשרץ ונבילה נחשבים לא טומאתו ולא שיעורו שוין. (**הצ"ק** מגיה הגירסא בתוס', אבל רוב האחרונים לא הגיהו), **והרש"ש** הסביר דכוונת תוס' דאין טומאתו שוין משום דחלוקים הם בעינן טומאת משא, דנבילה מטמא במשא ושרצים אינם מטמאים במשא אלא רק במגע. וכן מפורש **בהרמב"ם בפיה"מ כאן**, שהביא דוגמא של טומאתו ולא שיעורו כגון בשר מן המת (שהיא בכזית) ורקב המת (שהיא במלא חפניו), אבל שרצים ונבילה מקרי לא טומאתו ולא שיעורו שוין דשרץ אינו מטמא במשא. וכן מפורש **בהרמב"ם פי"ד הל' טומאת אוכלין הל' י"א**. וע' **תוס' רע"א על משנתנו** (על **הרע"ב** שם שכתב ע"ד רש"י), והסביר דע"כ רש"י והרע"ב ס"ל דכל היכא שזמן משך הטומאה שוה זה מספיק שנחשב שוין ולא בעינן שיהיו שוין בכל דיניהן, וכן מפרש **החשק שלמה** כאן בהמח' רש"י ותוס'.

ע' **בסוגיא יומא פא.** שמבואר דנחלקו אמוראי אם הא דתנן שם במשנה (דף עג:) "האוכל והשותה אין מצטרפין", תלוי בהמח' ת"ק ור' יהושע (ובאמת בסוגיין לא ראינו שיש שיטה החולקת על ר' יהושע, אבל שם מבואר דיש שיטת חכמים שחולקים עליו). לפי דעה אחת המשנה היא אליבא דר"י וס"ל שאוכלין ומשקין אין מצטרפין לענין להתחייב ביוה"כ משום דאין שיעורן שוין, ולדעה אחת שם לגבי עינוי ביוה"כ אפילו חכמים מסכימים שאין אוכל ומשקה מצטרף כיון דתלוי בייתובי דעתיה, ובפחות משיעור מכל אחד אינו מייטב דעתו כלל.

ע' **בקרן אורה ד"ה כלל אמר** שדן בשיטת החכמים שחולקים על ר' יהושע. וע"ש מה שהביא לדון **מהמהר"ם חביב (בספר תוספות יום הכיפורים על יומא פא.)** בשיטת החכמים האם מטמא כקל שבשניהם או כחמור שבשניהם, והקרי אורה מביא צד מחודשת בזה ע"ש.

וע"ע **ברש"ש (כאן על המשנה) ובלקוטי הלכות** שדנו למה הרמב"ם פסק כר' יהושע, וע' **ברש"ש לקמן יז: על המשנה** "השרץ והנבילה" מה שכתב בזה.

אמר ר' חנין אמר ר' זעירא ועודה בו

בש"מ גרס "ועודה בו", וע' מה שפ' רש"י בזה כל השקלא וטריא, וע' **בקרן אורה ד"ה משנה דם השרץ** מה שמתמיה על רש"י מכמה טעמים.

וע"ע בלשון רש"י בד"ה אמר ר' יוסף דמשמע דגם לענין צירוף של בשר משרץ זה עם בשר משרץ זה יש חילוק בין אם פירש מכולו או פירש ממקצתו, וגם זה צ"ע.

ע' תוס' ד"ה אמר ר' חנין שהביא בתחילה ביאור אחר בדברי ר' חנין (קצת ע"ד רש"י) והקשה ע"ז כמה קושיות, ולבסוף תוס' מביא ביאור אחר בשם ר' נסים גאון, והסביר תוס' השו"ט של הגמ' לפי דבריו. (וע' בש"מ שביאר בזה יותר). וע' בר"ש בפירושו על המשנה פ"ג אהלות משנה ג', וע' בקרן אורה (הנ"ל) שמביא הר"ש וע"ש מה שכתב בענין "נוגע וחוזר ונוגע", וע' חזון איש באהלות ס' כ"א ס"ק ט' בזה.

וע"ש עוד בקרן אורה שם שמסכם ג' דינים שנתחדשו בטומאת שרץ שלא מצינו בשאר טומאות.

בענין איסור אכילת דם שרץ

ע' בסוגיא בכריתות דף ד': שמבואר דדם שרץ לא נאסר מצד איסור אכילת דם (שזה רק בבהמה וחיה), אלא נאסר מצד איסור שרץ (לשון הגמ' שם "אין דמן חלוק מבושר"), והובא שם גם דרשא לחדש שהדם והבשר מצטרפין לענין איסור אכילה (הדרשא בסוגיין מקרא ד"הטמאים" היא רק לענין צירוף לטומאה). ונפסק בהרמב"ם פ"ב הל' מאכלות אסורות ה"ט דם שמונה שרצים ובשרן מצטרף לכעדשה, והוא שיהי' הדם מחובר בבשר, ובהל' י' כתב "דם שרצים שפירש וכנסו ואכלו לוקה עליו בכזית והוא שיתרו בו משום אוכל שרץ אבל אם התרו בו משום אוכל דם פטור".

וצ"ב למה לאחר שהדם פירש מהשרץ השיעור בכזית. המקור לזה מהגמ' כריתות כא:, והובא שם בהמגיד משנה. אמנם הקשו האחרונים (ערוך לנר בכריתות שם, מנחת חינוך מצוה קס"ב אות ג', תקנת עזרא בסוגיין) למה בזה לא אמרינן אכילה כטומאה, וכיון שהשיעור דם לענין טומאה בכעדשה ה"ה לגבי אכילה. יש מהאחרונים (קרן אורה כאן, ערוך לנר בכריתות יג:, מנחת חינוך מצוה קנ"ט אות ב') שדנו לומר בשיטת הרמב"ם דדם שרצים לחוד בלי בשר אין לה טומאה בכלל, וכל טומאתן היינו רק ביחד עם הבשר. לפי זה לא קשה כלל קושיית האחרונים הנ"ל.

ויש גם צד שהובא בהקרית ספר דדם בפנ"ע יש לה טומאה אבל לא בכעדשה אלא בכזית, ולפ"ז ג"כ לא קשה קושיית האחרונים. אבל אם דם בפנ"ע יש לה טומאה והשיעור בכעדשה (וכן נקט החזו"א באהלות ס' כ"א ס"ק ט' בדעת הרמב"ם), א"כ קשה למה לא אמרינן אכילה כטומאה, ע' מה שתי' בזה האבי עזרי בפ"ט מלכים ה"י.

פעם אחת גזרה המלכות גזירה...הלך רבי ראובן בן איסטרובלי וסיפר קומי

ע' גמ' ב"ק פג. המספר קומי הרי זה מדרכי האמורי, וכן נפסק להלכה בהרמב"ם פי"א הל' ע"ז ה"א, וע"ש בהל' ג' שפסק "ישראל הקרוב למלכות וכו' " וזה מיוסד על הגמ' שם בב"ק, וע' בכ"מ שם שהק' כיון דהוי לאו מה"ת איך התירו חכמים לקרובי מלכות, וע"ש מה שתי' בזה ב' תירוצים. ויש לדון בענין זה כלפי מה שמצינו בסוגיין. וע' קוב"ש בב"ק אות צ"ח מה שהק' על תירוץ זה של הכ"מ, וע' בתוס' בב"ק שם ד"ה התירו דמבואר שכל האיסור היא רק מדרבן, וזה דלא כהרמב"ם הנ"ל. וע"ע בהב"ח יו"ד סוף ס' קע"ח מה שכתב בזה.

משנה הפיגול והנותר אין מצטרפין, ובגמ' "אבל לענין אכילה מצטרפין"

רש"י ד"ה אבל לענין הסביר איזה איסור עובר, תלוי בהרוב, אם הרוב פיגול חייב משום פיגול ואם הרוב נותר חייב משום נותר, ואם ה' חצי זית מזה וחצי מזה חייב משום נותר ומשום פיגול. במסורת הש"ס מביא מהתוס' יו"ט שאין כוונת רש"י דחייב שתיים אלא שאפשר להחייבו או משום זה או משום זה.

הקרן אורה ד"ה אבל לענין הק' על רש"י דודאי פיגול ונותר הם ב' שמות וא"א לצרף שניהם אלא עובר על לאו חדש של "לא יאכל כי קודש הוא". (וע' רש"י בפסחים כד. ד"ה כל שבקודש מבואר דנכלל בלאו זה גם אם נפסל ביוצא או נשפך דמה.) והביא בקרן אורה כמה נ"מ בזה. וע' תוס' כריתות יא: ד"ה שאם אכל, שמבואר דליכא כרת או חטאת בזה, וזה א"ש ע"ד הקרן אורה, (וע' עוד תוס' שבת פט: ד"ה אסורים), וע' בחי' הרמב"ן בשבת עא. דמבואר שיש חיוב קרבן. וע' בשו"ת אחיעזר ח"ב סי' י' אות ה' מה שהסביר בהמח' תוס' והרמב"ן, וע' אור שמח פט"ז מאכלות אסורות ה"ו, וע' עוד בהקרן אורה מה שכתב בשיטת הרמב"ם בזה.